

Účtování a výhledy — sjezd a jeho ohlasy

NĚKOLIK POZNÁMEK O ÚKOLECH NAŠÍ LITERATURY

Gustav Baresš

Za krátkou dobu se má shromáždit sjezd českých spisovatelů. Je to příznačné pro rozmach kulturního života v osvobozené republice a pro *nové formy* kulturního života: neboť o něčem podobném jsme neslyšeli nikdy předtím. V dřívějších dobách, i když byly mnohdy bohaté na talenty, literární tvorba byla rozptýlena v nejlepším případě na literární „školy“ nebo „skupiny“, ale z valné části mistři pera a i učnové a podkováři pracovali každý na vlastní pěst. Nebylo žádných spisovatelských sjezdů, základní proudy v naší literatuře si probíjely cestu živelně.

Nyní máme před sebou sjezd spisovatelů a budeme mít trvale zajištěnou i ideovou organizaci spisovatelů. A smysl toho, proč se scházejí pracovníci pera na společném sjezdu, či ve společné organizaci, je jasný: porokovat o tom, zdali přes různost forem a stylu mohou nalézt základní společný duchovní proud, zdali mohou najít společný postoj k velkým společným a národním problémům a zdali mohou společně stanovit všeobecné úkoly naší literatury pro nejbližší období.

To není a nemá být v protikladu se svobodou uměleckého tvoření. Již sama okolnost, že spisovatelé, básníci, dramaturgové a kritikové se *sami* scházejí a sami jednají, mluví právě o veliké věci svobody. Ostatně sebelepšími a krásnějšími rezolucemi se nedá tvořit literatura. Ale na druhé straně celý náš národ žije v tak velkých dobách a je zaujat tak stěžejními problémy a tak mocným, strhujícím dílem, že ani naše kultura

nemůže zůstat stranou a musí formulovat svůj poměr k těmto věcem, musí si určit své místo v budování nového svobodného života.

Tyto řádky si naprosto nekladou za úkol provádět obsáhlý rozbor naší nynější literatury nebo něco předpisovat. Jsou to jen skromné poznámky o některých otázkách a úkolech našeho písemnictví.

Především – kde *stojí* naše literatura a kultura duchovně? Na tuto otázku můžeme odpovědět bez váhání: je s naším lidem a národem v jeho pokrokovém výboji, který nás může postavit mezi přední národy Evropy. V předvolebním zápase prošla bez širšího zhodnocení skutečnost, že takřka tisíc českých kulturních pracovníků ze všech oborů se přihlásilo k Májovému manifestu 1946, v němž projevilo svou blízkost k činnosti komunistické strany. Snad někteří lidé chápali tento manifest jen jako volební záležitost. A je třeba zaznamenati, že Svobodné noviny, které se ohlašují jako časopis Sdružení kulturních organizací, nepovažovaly za nutné tento projev ani zaznamenati; uveřejnily pouze článek prof. Černušáka, jehož jméno se dostalo na manifest omylem.

Avšak Májový manifest 1946 má trvalejší – i daleko povolební platnost. Pořadatelé tohoto manifestu jej úmyslně zprvu uveřejnili s velmi malým počtem podpisů a výzvou, aby se sami přihlásili ti, kteří se chtějí podepsat. Podpisů byl takový nával, že ve skutečnosti nebylo pak ani časově možno je všechny uveřejnit. Okolnost, že se na manifest přihlásilo tolik významných jmen literatury i z jiných oborů, je průkazným svědectvím, že velmi značná část kulturních pracovníků se staví kladně k budovatelskému elánu a duchovnímu přínosu, který komunistická strana představuje.

Byli jsme pak svědky toho, že ke komunistické straně se přihlásili lidé, kteří v minulosti stáli daleko stranou veřejného a politického života. Přihlásil se například tak význačný literární historik a ředitel knihovny Národního muzea prof. M. Novotný.

Prof. dr. Albert Pražák, který také vždy stál mimo běžný politický život, na VIII. sjezdu KSČ zdůraznil ve svém projevu *zákonitost tohoto jevu* v českém kulturním životě:

„Podívejme se na své národní tradice! Máme nejkrásnější základní tradici od dob husitských, tj. starost o chudého člověka. Tato tradice ukazuje světu, že jedinou pomocí je, aby reformy a péče o duši českého člověka vycházely vždy zdola. To je nejlepší křesťanství, tak se díval na tuto otázku Komenský a na tomto základě bylo založeno i obrození našeho národa. Jungmann a Havlíček neváhali prohlásit, že kultura, kterou nedělal lid, nebyla vlastně kulturou. Díky tomu naše kultura byla zaměřena lidově. Jan Neruda poklonil se v osmdesátých letech před pracujícím

lidem a prohlásil, že dělník mozku a dělník rukou musí jít stále spolu. J. V. Sládek prohlásil, že máme jediný znak, kladivo a srp. Svatopluk Čech proti tvrzení tehdejšího měšťáctva, jako by socialismus byl mezinárodní a jako by škodil národu, prohlásil, že je jedinou oporou národa a jeho vzrůstu, že člověk, který hájí své já, ale který se dá vyházovat na dlažbu, protože nechce posílat své děti do německých škol, je hrdý národovec a že jen on může dovésti lid k svobodě daleko spíše než kdokoli jiný. Proto se mi líbil na vaší straně ten smysl pro lidovost, pro zlepšení hmotné situace lidu, protože bych považoval za ideál naší národní kultury, aby v ní nebylo ani pánů, ani otroků.“

Nechceme však zdaleka omezit kladný postoj české kultury k budování nového svobodného lidově demokratického Československa pouze na ty, kdož podepsali Májový manifest 1946 nebo jinak projeví své sympatie ke snahám komunistické strany – ať je jejich počet jakkoliv impozantní. Takový výklad by byl naprosto falešný. Okruh kulturních pracovníků, kteří mají kladný postoj k budovatelskému dílu národa, je nesmírně větší, představuje drtivou většinu české kultury.

Projevuje se to výrazně i třeba nepřímě. Tak je známo, že jistí političtí činitelé se před volbami snažili získati podporu kulturních pracovníků pro svůj negativistický a rozbíječský postoj, a že měli nezdar, přestože postupovali velmi obhrouble a „totalitně“. Sestavili manifest, opatřili jej napřed podpisy lidí, o nichž se domnívali, že by mohli padat v úvahu, a poslali jim tento dokument s připomínkou, že budou uvedeni na manifestu, jestliže do 24 hodin výslovně neoznámí svůj nesouhlas. Kulturní pracovníci spěchali pak v takovém počtu vyslovit svůj nesouhlas, že zmíněný manifest nikdy nespátril světlo světa.

Proč toto všechno zdůrazňujeme? Poněvadž byl svého času učiněn pokus vyličiti českou inteligenci jako bezradnou, nerozhodnou, stojící „na rozpacích“ nad vývojem věcí u nás. Protože byl učiněn pokus přiměti naši inteligenci, aby pod rouškou „pochyb“ nebo „hryzení svědomí“ zůstala stát stranou velkého národního dění.

Není tomu tak, a to je dobře. Česká kultura a česká literatura zůstanou věrny svým tradicím. Český spisovatel – počínaje Němcovou, Tylem, Havlíčkem – šel *vždy s lidem*, a to i v dobách, kdy to znamenalo perzekuci a tvrdý život. Na osudových křižovatkách dějin česká literatura nikdy nestála stranou, mluvila, byla předbojovníkem věci lidu a národa, průkopníkem idejí svobody a pokroku. Projevilo se to i v manifestu českých spisovatelů roku 1917, kdy spisovatelé jménem národa vyslovili svůj nesouhlas s oportunistickou rakušáckou linií českých oficiálních měšťáckých politiků. Projevilo se to znovu, když náš národ stál tvář v tvář hit-

lerovské hrozbě a připravoval se k obraně: manifest Obce čs. spisovatelů Věrní zůstaneme sehrál tehdy důležitou úlohu a byl i později, během okupace, jednou ze základů odbojného hnutí. Čeští spisovatelé ve své veliké většině odmítli jedovaté sémě fašismu a jejich tvůrčí pravdivost povznesla velmi mnohé ke kritice skutečnosti, jež předcházela druhé světové válce a jež plodila fašismus a válečný výboj. I taková Čapkova Válka s mlouky je toho dokladem. Česká literatura byla národu krytem a pavézou v dobách nejtěžšího hitlerovského útlaku.

Není tedy pochybností, že představitelé našeho písemnictví ve spjitosti s řešením svých speciálních otázek *budou manifestovati svůj kladný postoj k budování svobodné republiky* na nových základech, tak jak vyplynuly z naší květnové revoluce a jak byly stvrzeny lidovým hlasováním 26. května t.r. Že kladně ocení ony velké proměny v našem národním životě, vyjádřené znárodněním bank a těžkého průmyslu, počestněním našeho pohraničí atd. a rýsujícím se do budoucna dvouletým budovatelským plánem. Je možno právem očekávat, že *spisovatelské pero bude pomáhati při velikém budovatelském díle národa*, že bude vykovávati charakter národa hrdého a svobodného, že bude tvořit literaturu pravdivou, silnou, humanistickou, živý chléb našeho lidu.

Někteří lidé jsou znepokojeni nebo tváří se, jako by byli znepokojeni tím, že se u nás od osvobození *málo* píše. Především – není tomu úplně tak. Vezmeme-li poezii, nacházíme zde řadu pozoruhodných věcí Halasových, Hrubínových, Holanových a jiných a nelze přitom přehlížeti ani počínající novou generaci básnickou. Stejně tak má svůj význam dosti početná literatura vzpomínková z koncentračních táborů a z odboje vojenského i partyzánského. Kniha Fučíkova se stává majetkem *světové literatury* a velmi mnoho jiných, i když třeba ne vždy dosti závažných, je *nutnou průpravou*, sbíráním materiálu a vytvářením předpokladů pro tvoření větších literárních celků.

Ovšemže nemůžeme být nikterak spokojeni. Jednak vychází v jakési nakladatelské horečce mnoho knih a knížek *nehotových*, které by vyjít ani nemusely. *Chybí nám zato větší závažná díla*, která by udávala naší literatuře dráhu. Má to zčásti objektivní příčinu. Slehlá tráva se jen pomalu zvedá. Naše národní duše byla po šest let pod strašlivým lisem německé okupace a je třeba jisté doby, aby umělecky mohla být tato doba vstřebána, zvážena a vydat literární plody.

Ale jsou tu i subjektivní příčiny. Spočívají mimo jiné i v *naší literární kritice*, která se zabývá malichernými věcmi místo toho, aby před spisovatelem, básníkem a dramatikem rozvinula *veliké tematické úkoly*. Nikdo, žel, se nesnaží napodobiti F. X. Šaldu aspoň v tom, aby jako on vyhledával, posi-

loval a pěstoval nové živé proudy v literatuře. Naopak, část naší literární kritiky právě usiluje o co největší konzervaci starého světa, podporuje názor o zmatenosti dnešní doby a sráží celé písemnictví.

Sjezd spisovatelů by měl postavit do popředí svého jednání právě *tematické otázky*. Každý je má řešit podle svého, nejrozmanitějšími formami a slohy, ale tyto tematické úkoly jsou právě činitelem, který nyní spojuje celou naši literaturu, neboť v nich je právě ono společné. Přitom nelze čekat, že po tolika letech útlaku nejen fyzického, nýbrž i duševního, závažná díla umělecká budou nám padat jako mana z nebe. K nim je třeba přípravy. Zdá se, že nejlepší přípravou by bylo těsnější přiblížení se spisovatelů a básníků k tomu, co se děje v našem lidu. A dobrou přípravou by také bylo, kdyby v tomto období přišly ke cti i drobnější literární formy, jako: *povídka, fejeton, sloupek* atd. Tato forma literárního tréninku byla nutná např. i pro Karla Čapka a zdá se být nyní nutným stupněm k velkým literárním celkům.

V tomto duchu – v duchu velkých tematických úkolů – měl by sjezd spisovatelů být popudem k široké tvořivé aktivitě pracovníků spisovatelského pera, aby sedli za stůl a psali.

Jedním z všeobecně přiznávaných dluhů naší literatury je nesplněný ještě úkol, vyličit umělecky náš národní osud v době předmnichovské úzkosti a odhodlání, za Mnichova i po Mnichově a během německé okupace. Zachovat pro budoucí pokolení paměť o utrpení národa jako výstrahu a poučení, zachovat jako nesmrtelné příklady hrdiny národního boje.

Nejde tu však jen o téma, na něž snad mnozí i neradi myslí, neboť se nerada i mysl vrací do těchto temných dob. Jde o *smysl* tohoto tématu, o základní myšlenky s ním spojené.

U nás se v politice i v literatuře zakořenil zvyk, mluvit o dějinách národa „zborceným harfy tónem“ jako o „třistaleté porobě“, mluvit o národě jen jako o trpiteli a o pasivním objektu dějin, plakati nad jeho těžkým osudem, osvobození líčit jako zázrak spadlý z nebe – bez rozboru oněch společenských sil, které přivedly k naší porobě, i oněch sil, jejichž vítězství přineslo nám svobodu. Tato rozslzená trpná sentimentalita není důstojná národa, který se rozhodl vybudovati tentokrát stát pevnější, silnější navenek i uvnitř, opřený o slovanské národy a především o ruský národ, stát schopný vzdorovat příbojům válečné výbojnosti německého imperialismu i všem možným mnichovanům.

Naše nová literatura by měla uhodit *na novou optimistickou strunu*. Líčíc těžký osud národa, měst, vesnic, rodin i jednotlivců, zobrazujíc city, myšlenky a duchovní proudy tragické doby, měla by vidět vedle nacistického zvířectví a pekla strádání jako své vodítko *optimismus hrdinů* – bo-

jovníků, v němž bylo tolik osobní tragiky, tolik obětování a krve českých lidí, ale v němž pulzovala víra celého národa ve vítězství spravedlivé věci. Tento optimismus neměl nic společného s fanatismem asketů; byla to, jak říká kniha Fučíkova, *láska k životu*, láska takřka renesanční, a víra, že život zvítězí nad nacismem, který znamenal smrt.

A tak musí naše literatura pochopit i osud národa nikoliv ze slepého chaosu neznámých sil, které námi zmítají jako skořápkou na moři, ale musí vniknout hlouběji pod povrch a s *vnitřní uměleckou pravdivostí* vyvést na povrch představitele oněch sil, které znamenaly zhoubu národa, i představitele těch sil, které znamenaly vítězství svobody a lidskosti. Tak to (každý jinými metodami) udělal Zola v Rozvratu či Ilja Erenburg v Pádu Paříže. Zde vidíme zrádce, neschopné a kolísavé, vidíme hrdiny prosté, živelné, poslouchající hlasu svého srdce, i hrdiny cílevědomé, vedoucí, soustřeďující síly k boji.

Jedině tak i naše literatura splní velký národní úkol: ozřejmit nynějším i budoucím pokolením *mysl nynějšího hlubokého sociálního přerodu naší společnosti*, kdy místo příživnických tříd, které zradily a ztroskotaly, se do popředí dostávají nové, pracující vrstvy, které jsou živou ratolestí, ženoucí silou pokroku. Tak se naše literatura stane spoluúčastníkem velikého přerodu, *jeho průkopníkem*, a tak i spolutvůrcem nové kapitoly dějin. Českosť naší literatury tkví nyní především v tom, aby byla národu pravdivým ukazovatelem cesty.

Naše literatura by měla být *činorodá*, měla by v člověku budit radost ze života, přesvědčení o vlastní vůli, vůli k činům a práci. Ku oné civilizační činorodosti, kvůli níž se čtenář utíkal k Juliu Vernovi nebo k Bretu Hartovi (a hlavně ovšem k Jacku Londonovi) a jež by se měla přenést do naší literatury. A tuto činorodost není třeba si vymýšlet, ona v našem lidu je, je třeba ji jen odhalovat a povzbuzovat. Vyjádřila se již třeba tím, že od roku 1936 mnoho našich chlapců vážilo cestu tisíce kilometrů do Španělska bojovat za demokracii. Vyjádřilo se to v tisících malých i velkých hrdinstvích během okupace a vyjadřuje se dnes v hrdinství budovatelské práce. Ona je i v naší klasické literatuře: je v Nerudovi, je v S. K. Neumannovi, je v Dykovi, ve Vančurovi, je v mnoha jiných. Ale musí být nyní v plné míře přivedena k platnosti: napřímit páteř, učit milovat i nenávidět z celé síly, učit něco chtít a jít za tím.

Místo plačtivosti a prostřednosti potřebujeme literaturu hrdou a statečnou. Národ musí pocítit i ve své literatuře, že jeho osud a budoucnost koneckonců leží *v jeho vlastních rukou*, a současně musí umět ve světě rozlišovat síly nám přátelské a nepřátelské. Musí současně si být vědom toho, že stojíce na straně světového pokroku, přes všechny překážky

jdeme dobře a vítězně. Nemá to být výchova k lacinému chvastounství, kde vítězství principu dobra, lidskosti a pokroku je líčeno jako široká silnice bez překážek: tak tomu nebývá ani v životě jednotlivce, ani v historii národů. Je to věc *boje*, často těžkého, dokonce někdy i zdánlivě beznadějného, a úkolem naší nové literatury by mělo být, aby národ vyzbrojila *vůli k vítězství, silou charakteru*.

Co je nejcennější vlastností umělce? *Pocit nového*, schopnost odlišit osobitost jednotlivých epoch, schopnost vidět a uhádnout vyrůstající velké věci již v jejich zárodečné podobě, správně vidět dopředu, pomáhati jejich růstu.

U nás se velmi mnoho změnilo, nejen proti době nacistické okupace, ale i proti dřívějším dobám. Znárodnění bank, pojišťoven, dolů a klíčového průmyslu, pozemková reforma, osídlení pohraničí spojené s stěhováním národa – všechno to *mění tvář naší vlasti a mění vztahy mezi lidmi*. Vznikají nové instituce jako národní výbory, závodní rady atd., v nichž vládne lid: včerejší vydědenci se tu ukazují lepšími hospodáři a vládcí, než byli ti předchozí. A s dvouletým plánem se ještě dále mnoho změní.

Naši básníci a spisovatelé by ve své tvůrčí práci neměli procházet mimo tyto změny. Velikost a síla básnického jasnozření se projevuje právě v tom, jak dovede umělec do sebe vsát převratnost nové epochy, jak ji dovede vyslovit za miliony jiných, jak dovede být objevitelem, zvěstovatelem. Zdá se, že naši spisovatelé by měli pořádat objevitelské výpravy za touto „exotikou“ nového svobodného života. Měli by být častějšími hosty ve znárodněných podnicích, i v dobře pracujících i v dosud špatně pracujících, měli by pozorovat při práci národní výbory, měli by pozorovat, jak nám v republice rostou noví lidé a nové typy hospodářů, měli by hodně pobývat na vesnici a prožívat s ní ten obrozující přerod. To není malá věc. Ten, kdo dovede dobře pozorovat, ví, že nám zde vyrůstá nová, bohdá šťastnější česká společnost.

I kdyby to prozatím bylo třeba jen ve formě reportáží, povídek a fejetonů, o tom všem by nám naši spisovatelé a básníci měli napsat. O rodících se nových vztazích, o nových lidech, o velikém budovatelském díle a o lepším zítřku a také o konfliktech s malostí, přízemností, o stínech starého světa, o všem, co brzdí na této cestě.

Bylo krásně řečeno, že spisovatelé jsou „inženýry lidských srdcí“. Naši inženýři plánují právě velkorysou přestavbu země, modernizaci továren, stavbu nových závodů, elektrizaci, ulehčení práce na venkově. „Inženýři lidských duší“ by měli tedy souběžně přemýšlet o plánech, jak nové, lidštější vztahy mezi lidmi zakotvit v duších lidí, jak budovat duši národa ruku v ruce s velkou přestavbou a výstavbou naší vlasti.

Je tu jedna věc, která zaslouží zvláštní pozornosti. Je to *poměr k tvořivé práci*. Náš národ svými přirozenými vlastnostmi je pilný a pracovitý. Byla tu však zvrácenost, která položila svůj stín i na duši národa a také na literaturu: ve skutečnosti se neměli dobře ti, kdož pilně pracovali, nýbrž ti, kdož vůbec nepracovali. Tato zvrácená morálka musela nutně vytvářet představu, že čím méně kdo pracuje, tím více dostává. Levným ideálem mnohých lidí, a také části literatury, bylo opěvování bohaté lenosti a snaha nějakým způsobem se protlačit aspoň na okraj této nic nedělající „vysoké společnosti“.

K tomu ještě přišla doba okupace, kdy práce pro každého očividně byla otročinou pro cizího utiskovatele. Někteří, kdož to nemyslí s národem a s republikou právě nejlépe, pokoušejí se tyto nálady u nás konzervovat, přestože se poměry důkladně změnily. Vezměme například, jak někteří lidé u nás zdůvodňovali nezbytnost amerických filmů: že národ se chce *bavit* pohledem na život bohatých zahalečů.

My však potřebujeme něco jiného. Náš národ nemůže žít ani na účet kolonií, ani na účet cizí práce – to, co si prací vlastních rukou dobudeme, to budeme mít. Tvořivá práce dnes je hlavním zdrojem budoucnosti a štěstí národa. Proč bychom se mohli bavit jen pohledem na zahálku, proč bychom nemohli pociťovat radost a štěstí z dobře vykonaného díla?

Naši spisovatelé by toto měli vzít v úvahu. Pravdivému a radostnému patosu práce stejně jako patosu hrdinství bychom se měli učit od Rusů a od nejnovější ruské literatury.

I v literatuře měla by se odrazit *nová etika práce*. Tvořivá práce v závodech, dílnách i na polích by měla být obklopena gloriolou slávy. Naše literatura by měla zhodnotit strhující elán budovatelské práce, jak se projevil v pracovních brigádách, v nedělní dobrovolné práci, ve stachanovských výkonech. Nejde jen o výsledky práce, ale jde i o zpětné působení této práce na lidi, kteří ji konají: nový poměr k práci ozařuje tyto lidi, mění je, zušlechťuje, vyvyšuje dříve obyčejné a nepozorovatelné lidi k úloze předních lidí společnosti.

A pak je tu *mládež*: můžeme jí ukázat, že v naší celkem strízlivé zemi je ještě vlastně mnoho příležitostí k dobrodružstvím: je to budování nových velikých staveb, práce na nových převratných vynálezech, nová technika, pracovní rekordy, docilené vynalézavosti. Dobývat vzduch, šturmovat nebe, pátrat v hlubinách země prací a odvahou.

Náš lid ví, že budujeme na svém, po svém a pro sebe. Můžeme spoléhat na ten strhující patos práce, která bude přinášet stále radostnější život. A můžeme také počítat s tím, že právě literatura odrazí tento mohutný budovatelský proud, tvořivé vzepětí sil národa.

Kromě velkých úkolů jsou tu i malé, ale nikoliv bezvýznamné.

První z nich je: více *humoru*, i ostré bičující časové satiry i otevřené veselosti a radosti dobrého člověka Coly Breugnona.

Druhá je pak – *více nových písní pro lid*. Lidových aktuálních popevků v tom lepším slova smyslu. Potřebovali bychom o všech palčivých otázkách dne, o našich plánech, o práci, o lásce a o všem možném aktuálním takové písničky, které by beze všeho nucení šly od úst k ústům. Aby dávaly na mnohé věci odpověď lépe a jiskřivěji než hlubokomyslné úvodníky. Aby zapalovaly a pomáhaly lépe pracovat. Aby pomáhaly překonávat zlé chvíle a osvěžovaly chvíle odpočinku. Písně budovatelského optimismu.

Nikdo nemá v úmyslu předpisovati, jakým *způsobem* a jakými *formami* mají toto vše naši básníci a spisovatelé vyjádřit. Nová tematika a duchovní obsah mohou ovšem oplodnit a zmnožit výrazové prostředky, vésti i k *novým formálním objevům*. Nejde tedy o návrat zpět, k prostým popisným prostředkům, i když naše literatura bude vždy budovati na velké tradici českých i světových klasiků. Před naší literaturou i po stránce formální se otevírají nové široké možnosti právě v souvislosti s novým průbojným duchem a obsahem. Pevně věříme, že úroveň umění bude zvýšena a cesta za novou formou bude chápána již ne jako artistní hříčka, nýbrž v celé závažnosti úsilí o novost a emotivnost výrazovosti naší literatury.

Po první světové válce se nahromaděná energie společnosti vybila namnoze v revoluci uměleckých forem. Tím směrem šel výboj, zatímco společnost zůstávala sama nedotčena revolučními změnami. Nyní jsme prodělali hluboké změny ve společnosti. Umělci, kteří tak dlouho se utíkali daleko od mrzké skutečnosti bídného světa, mohou se klidně vrátit a pohledět, jak skutečnost se změnila. I umění půjde hlouběji; jde dnes především o tematiku umění, o jeho aktivní poslání. Jsme přesvědčeni, že naši spisovatelé a básníci toto poslání splní.

(1946)